

Sosiaali- ja terveystieteiden valtiokunta 18.3.2020

Lausunto hallituksen esityksestä laiksi kuntouttavasta työtoiminnasta annetun lain muuttamisesta (HE 13/2020 vp)

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) kiittää mahdollisuudesta antaa asiantuntijalausunto hallituksen esityksestä laiksi kuntouttavasta työtoiminnasta annetun lain muuttamisesta. THL on jo aiemmin lausunut kyseisen esityksen luonnoksesta (THL/1995/4.00.00/2018). Esityksen sisältö ei ole merkittävästi muuttunut ja THL pitää sitä edelleen kannatettavana.

Tausta

Kuntouttava työtoiminta on sosiaalipalvelu ja ainoa kuntien järjestämisvastuulla oleva työllistymistä edistävä palvelu. Palveluun osallistujien määrä on kolminkertaistunut vuodesta 2012 ja heitä on nyt vuosittain yli 40 000. Kuntouttavan työtoiminnan kasvun taustalla ovat työmarkkinatukeen tehdyt uudistukset (ns. kuntien sakkomaksut) ja kuntien lisääntynyt aktiivisuus työllistymisen edistämisessä, yleisen taloustilanteen heikentyminen vuonna 2008 ja työttömyyden kasvu sekä julkisten työ- ja elinkeinopalvelujen (TE-palvelut) kohdentuminen. Vuonna 2019 kuntouttavan työtoiminnan osallistujamäärän kasvu näyttää pysähtyneen. Miltei kaikki osallistujat ovat työmarkkinatuen saajia.

Kuntouttavalla työtoiminnalla on etenkin viime vuosina pyritty vastaamaan hyvin heterogeenisen kohderyhmän palvelutarpeisiin. Tämä on johtanut palvelun sisällön ja laadun vaihtelevuuteen ja toiminnan tavoitteiden epäselvyyteen sekä hämärtänyt eri palvelujen (kuntouttava työtoiminta, sosiaalinen kuntoutus, TE-palvelut) välisiä eroja. Tutkimuksissa ja selvityksissä on toistuvasti tuotu esiin, että palvelusta eteenpäin siirtyminen on heikkoa. Yksi selkeä kritiikki kohdistuu siihen, että palveluun osallistumista ei välttämättä ohjaa asiakkaan palvelutarve vaan työmarkkinatuen kuntaosuus ja soveltuvien TE-palvelujen puute.

Seuraavassa esitetään THL:n kannanotot ehdotettuihin lakimuutoksiin.

Järjestäminen ja tuottaminen

Esityksen mukainen kuntouttavan työtoiminnan järjestämisen ja tuottamisen selkeämpi erottelu on linjassa muiden kuntien järjestämisvastuulla olevien palvelujen kanssa. Uusi tuottamista koskeva säännös mahdollistaa tuki- ja ohjauspalvelujen hankinnan myös yritysiltä, mikä voi monipuolistaa asiakkaiden saamaa palvelua. Samalla on pidettävä huoli siitä, että järjestöjen tärkeää tehtävää kuntouttavan työtoiminnan palvelujen tuottajana tuetaan.

Tuki ja ohjaus, tavoitteet sekä palvelujen yhteensovittaminen

Henkilön tarvitseman tuen ja ohjauksen säätäminen kiinteäksi osaksi kuntouttavaa työtoimintaa ja niiden sisällyttäminen osaksi lainmukaisia suunnitelmia edistää asiakkaan asemaa ja oikeuksia. Palvelulta edellytetty tavoitteellisuus sekä eri hallinnonalojen palvelujen yhteensovittamisen ja samanaikaisen järjestämisen korostaminen ovat myös kannatettavia ja asiakkaan edun mukaisia muutoksia lakiin.

Peppi Saikku

16.3.2020

Kuntouttavan työtoiminnan sisältö

Lakiin lisätään kuntouttavan työtoiminnan sisältöä koskeva säännös, jossa palvelun sisällöksi määritellään henkilön elämänhallinnan ja työ- ja toimintakyvyn edistäminen. Tämä tarkoittaa kuntouttavan työtoiminnan kuntoutuksellista luonnetta ja kohdentumista niille henkilöille, jotka eivät kykene osallistumaan julkisiin TE-palveluihin tai työhön. Samalla sen voi nähdä vahvistavan kuntouttavan työtoiminnan luonnetta sosiaalipalveluna.

Kuntouttavan työtoiminnan ja sosiaalisen kuntoutuksen välinen epäselväksi koettu raja voi muutoksen myötä tulla entistä häilyvämmäksi. Sosiaalisen kuntoutuksen tavoitteet liittyvät sosiaalisen toimintakyvyn vahvistamiseen, syrjäytymisen torjumiseen ja osallisuuden edistämiseen, joten sillä on yhtymäkohtia kuntouttavaan työtoimintaan. Molempia palveluita tulisi olla kunnissa saatavilla omina erillisinä palveluinaan asiakkaan palvelutarpeen mukaisesti.

Mikäli kuntouttavan työtoiminnan kohderyhmä rajataan käytännössä aiempaa tarkemmin, haasteita voi tulla myös soveltuvien TE-palvelujen saatavuudessa. Käynnistymässä olevat työllisyyskuntakokeilut voivat antaa tärkeää tietoa siitä, miten TE-palveluja voidaan kehittää vastaamaan paremmin heikossa työmarkkina-asemassa olevien henkilöiden palvelutarpeisiin.

Uudistustarpeet

THL näkee ehdotetut lainsäädäntömuutokset ensiapuna korjaamaan joitakin keskeisiä kuntouttavan työtoiminnan pulmakohtia palvelun sisällössä ja tavoitteellisuudessa. Samalla se korostaa tarvetta laajempaan uudistukseen heikossa työmarkkina-asemassa olevien henkilöiden palveluissa, koskien muun muassa kuntouttavan työtoiminnan, sosiaalisen kuntoutuksen ja TE-palvelujen välistä suhdetta. Sosiaaliturvan, erityisesti työmarkkinatuen, lainsäädäntö ja kehittämistarpeet tulee myös ehdottomasti huomioida osana uudistusta, jotta palvelut ja etuudet muodostaisivat toimivan kokonaisuuden.

Pääjohtaja

Markku Tervahauta

Johtaja

Anu Muuri